

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 28 januari 2005

Ö 4314-03

KLAGANDE

Svenska Handelsbanken AB, 502007-7862, Box 84, 271 22 YSTAD

Ombud: bankjuristen EJ

MOTPART

Skatteverket, 171 94 SOLNA

KONKURSGÄLDENÄR

J E Anderssons Byggnads Aktiebolag i konkurs, 556350-5477,

Balkåkra 3, Svarte, 271 92 YSTAD

Konkursförvaltare: advokaten AE

SAKEN

Efterutdelning i konkurs

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten över Skåne och Blekinge, avd. 2, beslut den 13 oktober 2003

i mål Ö 2093-03

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen fastställer det slut vartill hovrätten kommit.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Svenska Handelsbanken har yrkat att Högsta domstolen med ändring av hovrättens beslut skall besluta att de för efterutdelning tillgängliga medlen skall tillfalla borgenärer med förmånsrätt enligt 5 § första stycket 2 förmånsrättslagen (1970:979) i dess lydelse före den 1 januari 2004.

Skatteverket har bestritt ändring.

J E Anderssons Byggnads Aktiebolag i konkurs har genom konkursförvaltaren tillstyrkt att Handelsbankens talan bifalls.

Konkursförvaltarkollegiernas förening har avgivit yttrande.

SKÄL

J E Anderssons Byggnads Aktiebolag (i fortsättningen byggbolaget) försattes i konkurs den 30 maj 1994. Byggbolaget var delägare i Försäkringsbolaget SPP, ömsesidigt (sedermera namnändrat till Alecta Pensionsförsäkring ömsesidigt; i fortsättningen Alecta) genom att vara försäkringstagare till pensionsförsäkringar enligt ITP-planen. Delägare i Alecta är de arbetsgivare som ingått försäkringsavtal med bolaget (försäkringstagarna) samt de i bolaget försäkrade. Byggbolaget var således tillsammans med sina förmånsberättigade anställda delägare i Alecta.

Byggbolaget hade före konkursen upplåtit företagshypotek i sin näringsverksamhet åt Handelsbanken genom företagsinteckning. Under den i målet aktuella tiden gällde enligt 2 kap. 1 § första stycket lagen (1984:649) om företagshypotek att företagshypotek omfattade all näringsidkarens lösa egendom i den mån egendomen hörde till den intecknade verksamheten och inte föll under de undantag som angavs i paragrafens andra stycke. Ett delägarföretags fordran mot Alecta på fördelade företagsanknutna medel omfattades inte av sistnämnda undantag. Sedan konkursbeslutet meddelats, omfattade företagshypotek endast den företagsinteckningsbara egendom som fanns vid konkursutbrottet (se NJA II 1984 s. 335 och NJA 1982 s. 900).

Frågan i målet är om byggbolaget redan vid konkursutbrottet hade en fordran på de företagsanknutna medel som senare av Alecta kom att fördelas till konkursboet på grund av att byggbolaget var försäkringstagare till de nämnda pensionsförsäkringarna.

Uppkommande överskott i Alecta skulle enligt § 9 i Alectas bolagsordning avsättas till återbäringsfonden (numera betecknad konsolideringsfonden). Av försäkringsvillkoren framgår att medel i fonden, som inte behövs för förlusttäckning eller andra ändamål enligt Alectas bolagsordning, kan fördelas till försäkringstagare och försäkrade. Alectas styrelse beslutar varje år om fördelning av överskott. Överskottet fördelas därvid i en eller flera av följande former:

- höjning av pension under utbetalning genom pensionstillägg till de försäkrade eller förmåns tagare;
- höjning av den intjänade pensionsrätten för de försäkrade (ej försäkringsfall);
- premiereduktion för försäkringstagaren;
- fördelning av företagsanknutna medel till försäkringstagare;
- annan fördelning av överskott.

Enligt försäkringsvillkoren skall styrelsen i första hand använda återbäringskapitalet till pensionstillägg för höjning av pensioner under utbetalning. Styrelsen skall alltid tillämpa vid var tidpunkt gällande konsolideringspolicy och såvitt gäller fördelning, dispositionsrätt, användning samt återtag av företagsanknutna medel följa vid var tidpunkt gällande regler.

Alectas styrelse fattade den 15 december 1998 ett beslut om att en del av Alectas överskott skulle fördelas till delägarföretagen såsom företagsanknutna medel. Överskottet beräknades till ca 76 miljarder kr. Beloppens storlek för de enskilda delägarföretagen bestämdes under hösten 1999. Återbäringen fick användas bl.a. för avräkning mot premiebetalningar. Alecta förbehöll sig dock rätt att ta tillbaka företagsanknutna medel om bolagets konsolideringskapital skulle minska kraftigt.

Av det anförda framgår att överskottsmedlen kunnat fördelas av Alectas styrelse på flera olika sätt. Någon avgörande betydelse kan inte tillmätas det förhållandet att försäkringstagarna är delägare i bolaget så att rätten till återbäring skulle anses härröra just från delägarskapet; som nämnts är även de försäkrade anställda delägare i försäkringsbolaget, och delägarbegreppet skiljer sig sålunda från vad som gäller t.ex. i aktiebolag eller handelsbolag. (Jfr Schmidt, Allmänna och privata pensioner, 1975, s. 174 ff.)

Som framgått ovan fattade Alectas styrelse den 15 december 1998 ett beslut om att överskottet skulle fördelas, inte i enlighet med försäkringsvillkorens förstahandsalternativ till de försäkrade genom höjning av pension under utbetalning, utan till försäkringstagarna såsom företagsanknutna medel. Byggbolagets fordran mot Alecta får vid angivna förhållanden anses i allt väsentligt grundad på styrelsens beslut, och byggbolaget kan därför inte anses ha innehaft denna fordran vid

konkursutbrottet. Den kan således inte anses vara omfattad av företagshypoteket.
(Jfr NJA 1997 s. 759.)

Det slut vartill hovrätten kommit skall därför fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Svensson, Thorsson (referent), Regner,
Lindeblad och Widebeck
Föredragande revisionssekreterare: Melchior